

Årsmelding 2016

Elvene rundt Trondheimsfjorden

Styret

Styret har bestått av:

Leder	Jon Kjelden, Gaula
Nestleder	Jon Olav Olderen, Verdalsvassdraget
Styremedlem	Arne Nielsen, Orkla
Styremedlem	Gunnar Daniel Fordal, Stjørdalsvassdraget
Styremedlem	Audun Alseth, Skauga

Rune Krogdahl og Torstein Rognes har hatt ansvaret for sekretariatet og har fungert som prosjektledere i de ulike prosjekter.

Dette har vært det driftsåret nr 12 til ErT og det syvende året etter at man avsluttet oppleie av kilenøter og kilenotretter i sjøen. Elvene rundt Trondheimsfjorden (ErT) er en paraplyorganisasjon for elveeierlagene rundt Trondheimsfjorden i Nord- og Sør-Trøndelag. Organisasjonen består av Verdalselva, Stjørdalselva, Skauga, Gaula og Orkla. Formålet til ErT er å sikre og bygge opp den Nord-Atlantiske laksestammen, for der igjennom både å sikre og øke verdiskapningen i de trønderske laksedalførene. Etter at oppleieprosjektet ble avsluttet er det vedtatt å videreføre ErT, da det fortsatt er mange viktige felles oppgaver som med fordel kan gjøres igjennom en paraply-organisasjon.

2015

Prosjektet "Kompensasjon for avståelse av bruk av kilenot og kilenotrettigheter i Trondheimsfjorden" ble startet høsten 2004 av organisasjonen "Elvene Rundt Trondheimsfjorden"(ErT). ErT ble stiftet samtidig og består av de fire større elvene i Trondheimsfjorden (Orkla, Gaula, Verdalselva og Stjørdalselva), samt Skauga. 2009 var det siste året med oppleie. De siste årene har det vært først og fremst vært overvåkingsprosjekter som ErT har vært involvert i; "Skjellprøvetaking i Trondheimsfjorden" og "Telemetriprosjektet". De siste to år har man også kjørt en del kurs- og informasjonsvirksomhet; gjensettingskurs, bekkerestaurering og rekruteringsleir. I tillegg har ErT jobbet mye opp mot MD, Mattilsynet, FM og SjøMat Norge med div. overvåkings- og forskningsprosjekter på forskjellige områder. Til enhver tid pågår det flere forskningsprosjekter på laks i en eller over flere elver, hvor ErT i større eller mindre grad har vært aktivt involvert. Vi har opplevd mange ganger at prosjekter eller saker vi ikke for gjennomslag for lokalt får positiv respons når det tas igjennom ErT. Med ErT-"hatten" får vi lettere finansiering og vi blir tatt i mot og hørt bedre.

Sjørretten sliter og behovet for å ta tak i sidebekker og –vassdrag har blitt mer og mer tydelig. ErT fikk gjennomført et kurs i restaurering i Orkla i 2014. Kurset var i samarbeid Grong videregående skole og ble finansiert av Miljødirektoratet. Samme opplegg ble kjørt i Gaula i 2015. I Orkla ble det opprettet en vaktmester-ordning for sjørret-bekkene og det ble jobbet for å opprette koblinger mellom skoler og forvaltning. Tidligere har vi fått en god del finansiell støtte fra Miljødirektoratet. I år ble dessverre og overraskende alle søknader fra ErT avslått av MD.

Overvåking av innslag av rømt oppdrettslaks i elvene rundt Trondheimsfjorden (Skjellprøve-prosjektet)

Formålet for prosjektet var å fortløpende overvåke innslaget av rømt oppdrettslaks i fangstene i fiskesesongen 2016. Resultatene ble rapportert ukentlig til SalMar ASA, Miljødirektoratet, Fiskeforvalterne i Nord og Sør - Trøndelag samt elvene i ERT. Bakgrunn for prosjektet var en henvendelse fra ERT til Salmar etter den store rømningen på lokaliteten Værøya i februar

2011. Dette førte til at ERT og SalMar ASA inngikk et samarbeid for å avdekke om rømningen av oppdrettsfisk medførte en høyere andel oppdrett i elvene gjennom fiskesesongen. Elvene som inngår i ERT ble tatt inn i prosjektet.

Prosjektet var i utgangspunktet et ettårig prosjekt, men ble forlenget.

I prosjektets sjetten år ble totalt 2227 skjellprøver fra Gaula, Nidelva, Orkla, Skauga, Stjørdalselva og Verdalselva kontrollert. 7 skjellprøver ble klassifisert som oppdrettsfisk, 2173 som villfisk, 30 som utsatt smolt, 1 som usikre vill eller utsatt, 4 usikre utsatt eller rømt og 27 ble klassifisert som lite lesbare/erstatningsskjell.

Metoden med å skille oppdrett fra villfisk ut fra skjellstruktur baserer seg på analyser av skjellstrukturen. Skjellstrukturen hos fisk avspeiler fiskens vekst og oppdrettsfisk i dag har et jevnere mønster i skjellveksten enn villfisken. Metodetestene beskrevet i NINA forskningsrapport 1989, 001:1-54, viser at skjellanalyse klassifiserer flere fisk riktig enn en vurdering av ytre morfologi. Veterinærinstituttet har lang erfaring med å skille villfisk fra oppdrettsfisk ved å vurdere skjellstruktur. I forbindelse med prosjektet ble det benyttet teknikere med biologibakgrunn, som gjennomførte forarbeidet med prøveregistrering og bildetaging. Klassifiseringen av skjellprøvene ble gjennomført av biologer. Analyse av skjellprøver er en visuell metode for livshistorie og sier ingenting om fiskens genetiske opphav.

Orkla hadde størst prosentandel oppdrett i det innsendte materialet med 5 oppdrettsfisk av 400 analyserte prøver (1,3 %), Nidelva 2 oppdrett av 440 analyserte prøver (0,5 %). Gaula 0 oppdrettsfisk av 666 analyserte prøver (0 %), Stjørdalselva 0 oppdrettsfisk av 570 analyserte prøver (0 %) og Verdalselva 0 oppdrettsfisk av 12 analyserte prøver (0,0 %). Det ble klassifisert totalt 0,3 % oppdrett i det analyserte materialet for 2016, alle 6 elvene sett under ett. Til sammenlikning ble det i 2011 klassifisert 3,9 % oppdrett, 0,4 % oppdrett i 2012, 1,6 % oppdrett i 2013, 1,1 % oppdrett i 2014 og 0,6% oppdrett i 2015 igjennom prosjektperioden for de samme elvene. Også i år har ordningen med fortløpende analyser med raske svar direkte til fisker via tekstmelding blitt positivt mottatt. Prosjektet ble finansiert av SalMar ASA. Prosjektet er viktig for å kontinuerlig overvåke innslaget av rømt oppdrett i elva, slik at vi har tid til å sette inn eventuelle tiltak før gyting.

Tiltaksrettet overvåking av villaks og rømt oppdrettslaks - Yamo

Nedgangen i bestanden av villaks og viktigheten av elvene rundt Trondheimsfjorden for lakseproduksjon, gjør det viktig å overvåke innsiget av villaks og andel rømt oppdrettslaks i sjøen og i elvene. For å sikre at ikke laksen overbeskattes er det av stor forvaltningsmessig nytte å overvåke når laksen ankommer og hvor mye villaks som kommer til kystnære områder og vandrer opp i viktige lakseelver, samt beskrive kjønns-, størrelses- og sjøalder-fordeling til den innvandrende villaksen. Formålet med denne undersøkelsen er blant annet å beregne størrelsen på innsiget av villaks til Trondheimsfjorden, fortløpende beskrive den relative størrelsen av innsiget, og å kartlegge innslag av rømt oppdrettslaks. Andel rømt oppdrettslaks i ytre deler av fjorden gjennom sesongen vil kunne gi et tidlig varsel om hva som kan forventes av oppvandring av villaks til elvene og

andelen oppdrettslaks i de viktigste elvene. Videre vil merkingen av villaks beskrive hvor stor andel av villaksen og oppdrettslaksen fanget i ytre deler av fjorden som vandrer opp i de viktigste elvene i fjordsystemet.

Vurdering av metode – innslag av rømt oppdrettsfisk i gytebestanden

I både Orkla og Gaula har det tradisjonelt vært ett stangfiske på høsten for å finne andel oppdrettslaks i gytebestandene. Dette har vært en omdiskutert metode med flere påpekte svakheter og / eller usikkerheter.

I flere mindre elver har drivtelling ofte vært brukt med stort hell. Fra enkelte forskningsmiljø blir det derimot hevdet at dette er en metodikk kun egnet for de mindre vassdrag. I større vassdrag påstås det at stangfiske er eneste muligheten. Fordelene med drivtelling kontra overvåkingsfiske med stang er såpass mange at vi ønsket å se på om denne metodikken kan benyttes hos oss.

I årene 2013 til 2015 er det gjennomført overvåking av bestandene av laks i Gaula og Orkla i Sør Trøndelag ved hjelp av videoovervåking og drivtelling. Overvåkingen har delvis vært en test av overvåkingsmetoder, men utprøvingen har samtidig gitt verdifulle bestandsdata. Dette er to av de største laksevassdragene i Norge, men på tross av størrelsen er det mulig å gjennomføre totalregistreringer i hele eller deler av disse to elvene ved bruk av disse metodene. Målet har vært å beregne størrelsen på gytebestandene av laks, fangstrater og sammensetning av bestandene. I denne typen registreringer blir det også skilt mellom villaks og oppdrettslaks som har rømt fra anlegg i sjøen. Parallelt med bestandsovervåkingen er det samlet inn skjellmateriale fra sportsfiskefangstene for beregning av andel oppdrettslaks i de samme tre årene. Dette har gitt en mulighet for å sammenligne estimerer fra fire ulike måter å beregne andel rømt oppdrettslaks i villaksbestandene på:

- 1) Skjellanalyse fra overvåkingsfiske om høsten (høstfiske)
- 2) Skjellanalyse fra sportsfiskefangstene
- 3) Videoovervåking med undervannskamera
- 4) Drivtelling av gytetfisk om høsten.

Gjennom drivtelling og videoovervåking i årene 2013 til 2015 var det mulig å estimere totalt innsig og størrelsen på gytebestanden av laks i Orkla, der det også ble skilt mellom oppdrettslaks og villaks. I Gaula ble det gjennomført drivtelling på tre referansestrekninger om høsten der det også ble skilt mellom vill- og oppdrettslaks. En sammenligning av metoder for estimering av andel rømt oppdrettslaks viste at alle metodene ga relativt like estimerer - med unntak av metode 1), overvåkingsfiske om høsten. Denne metoden ga høyere estimerer av oppdrettslaks enn de andre metodene uansett år og vassdrag. Det ble også gjort en sammenligning av størrelsen på utvalget av prøver og beregnet usikkerhet i estimatene. Her skilte også høstfiske seg ut ved å ha de minste utvalgene og dermed de største usikkerhetene.

Det ble også beregnet fangstrater for vill- og oppdrettslaks i sportsfiske og høstfiske i Orkla i 2015, som viste 10,6 ganger høyere fangstrate for oppdrettslaks enn for villaks i høstfiske. Dette samsvarer med flere andre undersøkelser gjort de siste årene. Det betyr at estimatene som fremkommer ved høstfiske er lite presise og dessuten gir de for høye estimater (ikke forventningsrett estimator). I sin nåværende form vurderes derfor høstfiske som ikke egnet til å måle innslaget av oppdrettslaks i norske elver på en slik måte at resultatene kan benyttes som grunnlag for tiltak. De tre andre metodene gir mer samsvarende resultater og har dessuten høyere presisjon (sikkerhet) på grunn av at det undersøkes et høyere antall laks enn i høstfiske. Som følge av et stadig økende fang- og slippfiske, blir oppdrettslaks sjeldnere satt ut enn villaks. Når vi tar høyde for dette er det siden 1989 gjennomført årlige registreringer av andel rømt oppdrettslaks i norske vassdrag gjennom innsamling av skjellprøver fra et overvåkingsfiske om høsten og fra fangstene av laks i sportsfiskesesongen. I de siste årene er det stilt spørsmål om disse estimatene av andel rømt laks er tilstrekkelig presise til bruk i forvaltningen av villaksbestandene og igangsetting av tiltak. Det blir arbeidet med å forbedre innsamlingsmetodikk og det er også tatt i bruk nye metoder for å nå en tilstrekkelig sikkerhet i estimatene.

Sjørretbekker - Kurs i restaurering og kultivering - tiltak

I samarbeid med elever og lærere fra Øya videregående skole fikk vi startet med restaurering av Skårvoldbekken i Gaula foran høstens gyting.

restaurering av Skårvoldbekken i Gaula foran høstens gyting. Skårvoldbekken har historisk vært en god gytebekk men har de siste år hatt en svært begrenset produksjon. Her har kantskog blitt fjernet og et industriområde har "spist seg" ned i bekken. Trær, kvist og søppel ble fjernet, slik at fisken kan få gå uhindret opp og ned. Det er blitt bygget både strømforsterkere og terskler av stein og tre. Gytegrus, større

stein og steinklynger er lagt ut. Vi har også bygget overvintringsdammer og dammer i forbindelse med kulvert. Alt i alt er det blitt flere hundre meter med "ny" bekk for sjørretten. Denne type tiltak er svært effektivt og vi jobber for en ytterligere satsning på denne type aktivitet i årene som kommer. Effekten av tiltaket blir målt med ungfiskundersøkelser påfølgende år. Det gjenstår fremdeles mye arbeid i denne bekken men jobben som er gjort ble svært bra. Opplegget var et godt eksempel på samarbeid mellom forskning, næring, skole og lokal forvaltning. Prosjektet fikk mye mediaoppmærksomhet og gav oss gode erfaringer på hvordan vi bør jobbe med lignende prosjekter i fremtiden.

Elfiske-apparat

Vi fikk innvilget en søknad til Sør-Trøndelag fylkeskommune om å kjøpe inn elfiske-apparat. Apparatet ble innkjøpt i sommer og har vært brukt i samarbeid sammen med vannområdet Orkla. I løpet av 2017 skal vi få lært opp flere i bruk av dette apparatet.

Informasjon om gjenutsetting

Vi kjøpte inn en del måleband med ErT-logoen. Disse ble fordelt i elven og delt gratis ut til fiskerne. I tillegg så har vi delt ut flere av håvene som ble kjøpt inn i 2015. Via NJFF fikk vi tak i brosjyre om gjenutsetting og vi SjømatNorge deres Salmopedia – kjenn din laks – disse ble brukt aktivt og delt ut til fiskerne og grunneiere. I elvene ble oppsynet brukt aktivt til å informere om og drive personopplæring i gjenutsetting. Dette var både direkte til fiskere og til grunneiere.

Laksesamarbeid Trøndelag

Laksefiske etter laks i elv og sjø, sammen med havbruk, er tre distriktsnæringer som er viktige for Trøndelag. Regionen vil være tjent med at disse tre næringene videreutvikler seg og i fremtiden også bidrar til verdiskapning og arbeidsplasser. En viktig forutsetning for dette er at vi har sterke og livskraftige laksestammer. De tre næringene vil derfor samarbeide for å redusere negativ påvirkning, og igangsette tiltak som vil bidra til styrke bestandene av vill laksefisk i regionen. Det viser seg ved flere enkeltsaker at vi har svært sammenfallende synspunkter.

Orkla Fellesforvaltning og ErT har vært delaktig i dette prosjektet og deltatt på møter i regi av prosjektet i 2016. Prosjektet oppfattes som nyttig da det er en god arena for utveksling av synspunkter på de ulike utfordringer disse tre næringene sliter med.

Vi har i løpet av året blitt enige om en projektskisse som er oversendt STFK for politisk behandling om evt økonomisk støtte. Prosjektet er svært omfattende og inneholder mange momenter på kunnskapsinnhenting, kunnskapsformidling og felles utfordringer knyttet til dagens forvaltningsregime.

Laksedialog Trøndelag skal gjennom følgende definerte mål forsøke å realisere formålet til forumet gjennom;

1. Etablere en bedre forståelse for hverandres næringer. Dette vil være viktig for å skape en gjensidig respekt for hverandres utfordringer og behov.
2. Få belyst problemstillinger hvor det i dag er forskjellige oppfatninger både mellom næringene og ulike forskningsinstitusjoner. Laksedialogen vil forsøke å skape en felles kunnskapsbase, og/eller evt. avklare hva deltagerne er enig om og hvilke spørsmål det er ulik oppfatning om.
3. Samarbeide om å etablere prosjekter som vil ha som formål å ha en positiv effekt for vill-laks bestandene. Disse prosjektene kan både være konkrete tiltak som vil ha en positiv effekt på bestandene, redusere negative effekter eller økte kunnskapsnivået for laks.
4. Etablere større samarbeidsforum/møter som skal bidra til at Laksedialogens arbeid når ut til flere som har en tilknytning til de tre næringene.

Ungdomskurs i Svinsøyen Orkla

Ungdomscampen i Svinsøyen ble 2 innholdsrike og givende og fine dager for både arrangører og 11 deltakerne. Været var dessverre ikke helt på vår side med kald vind og regn nesten konstant. - noe som ga vanskelige fiskeforhold og dessverre ingen fangster. Uansett så lærte deltakerne en del om fluekasting og ble betydelig bedre til å kaste. Alle fikk binde sin egen flue og lærte hvordan man kan lese laksens livshistorie med hjelp av ett lakseskjell. For å gjennomføre campen har vi fått hjelp av mange;

Norsk kylling som bidro med kylling til middag den ene dagen, Gaula røkeri som bidro med laks til middagen den andre dagen, SalMar ASA som bidro med redningsvester for alle, Vegard Pedersen Sollien fra Veterinærinstituttet som holdt kurs i fluebinding og foredrag om skjellanalyser, Tom Roger Skogås som hjalp guttene i haspelfiske, Trond Syrstad fra LTS Flyfising som lærte deltakerne å fiske med flue og sist, men absolutt ikke minst Silje, Synne, Kristin og Jonny Svinsøyen Snøsen som stilte opp med elv, hus, telt, vafler osv.

Vi fikk heller ingen økonomisk støtte i år, men valgte allikevel å arrangere kurset.

Ouro – det ”nye” lovpålagte ”miljøfondet”

Overvåkingsprogrammet og miljøfondet er nå blitt knyttet tettere sammen. Ansvaret er lagt til Fiskeridepartementet, men det er Fiskeridirektoratet som har fått oppdraget til å sørge for at det blir gjennomført. De har videre hyret inn HI og NINA. Her er det mye som bør endres for villaksens og elvenes beste. ErT har derfor arbeidet aktivt for å få endre metode og vilkår i overvåkingsprogrammet og i det nye fondet. På fondets årlig konferanse i Bergen i år var det tydelig at vi har nådd fram med noe. Nå var overvåkingen blitt mer vektet på drivtelling og andre måter å overvåket totalbestanden på og mindre på overvåkingsfiske med stang.

Ordførersamling på Nina-huset

I 2013 gikk ordførerne langs Gaula (Jan Håvard Refsethås, Erling Lenvik og Jorid Jagtøyen) ut med en bekymringsmelding som endte med et initiativ til et felles møte mellom alle kommunene som har laksevasdrag tilknyttet Trondheimsfjorden. Dette for å bidra til at man også i framtida skal kunne glede oss over et yrende folkeliv i elvedalen gjennom sommeren. ErT og NL tok utfordringen og arrangert så møte på Aunan hvor elvekommunene var sterkt representert.

Årets møte ble arrangert på Nina-huset i Trondheim 5. april. Det var et godt oppmøte og det ble orientert om Status for villaksen i Trondheimsfjorden, beskyttelsesregimet for nasjonale laksefjorder og –laksevasdrag samt hvordan laksen hensyntas i dagen havbrukspolitikk.

Diverse

Elvene rundt

Trondheimsfjorden har kontakt med MD, Sjømat Norge, NSL, STGSL, NGSL, NSL, Norske Lakseelver, Fylkesmannen i Sør- og Nord-Trøndelag, Fylkeskommunen, SalMar, VI og NINA. ErT har vært representert ved ulike fora, bla Fagrådet for Trondheimsfjorden og Brohodekonferansen på Frøya.

Trondheimsfjorden -17

(Sign)
Jon Kjelden

(Sign)
Jon Olav Olderen

(Sign)
Arne Nielsen

(Sign)
Gunnar Daniel Fordal

(Sign)
Audun Alseth